

BESZÉLGETÉS KÁEL CSABÁVAL

„A forgalmazási felületek kibővültek”

SZEKFÜ ANDRÁS

A MAGYAR MOZGÓKÉPIPAR FEJLESZTÉSÉÉRT FELELŐS KORMÁNYBIZTOST A NEMZETI FILMINTÉZET TERVEIRŐL, A MAGYAR FILMKULTÚRA JÖVŐJÉRŐL KÉRDEZTÜK.

• *Ön filmrendezőként kezdte a pályáját, elcsábította a zene? Aztán reklámfilmek, operarendezés, operafilm, kulturális menedzser, az utóbbi években a MŰPA vezetője, és most filmügyi kormánybiztos... Hívták, csábult, csábították – hogy történt ez?*

Ennél prózaibb okai vannak. 1989-ben fejeztem be a Színház- és Filmművészeti Főiskolát, Makk Károly osztályába jártam és Szabó István volt az évfolyamvezető tanárom. Mi voltunk az első munkanélküli osztály. Korábban minden filmes osztály ment a filmgyárba, ott kezdték a pályát. Mire mi végeztünk, az állami filmgyártás csökkent, ezért adódott, hogy reklámfilmeléssel kezdtünk foglalkozni. A mai korszerű filmezést a reklámfilmeken lehetett megtanulni, ott már storyboardot kellett készíteni, nagyon figyelni kellett a költségvetési fegyelmeire, megnézték centire, hogy a díszlet hogy van kihasználva, hogy ha nincs benne, akkor az a rész miért épült meg, jó kis iskola volt. Reklámfilmesként külföldön is dolgoztam.

Volt még egy érdekes indíttatás, '88-'89, a rendszerváltozás, elkezdtem dokumentálni az akkori ellenzék megmozdulásait. Ezt az akkori hatalom nem nagy örömmel fogadta, behívott a főiskola rektora, hogy telefonáltak a pártközpontból...

• *Honnan szerzett kamerát?*

A főiskoláról, ez volt a problémája. Jelentették.

• *Milyen eseményeken forgatott?*

Jurta Színház, Toldi mozi, Hány éterem, a Duna mozgalom tüntetése,

mindenütt ott voltunk. Közben a Balázs Béla Stúdió tagjai is voltunk, ott is csináltam néhány munkát. A Liska Tiborról készült portréfilmemet be is tiltották, csak a rendszerváltozás után tudtam befejezni, 1994-ben, amikor Liska meghalt.

• *Hogyan jött bele a zene ebbe az élet-rajzba?*

A zene mindig benne volt, anyai ágon zenészcsaládból származom, de engem a nem túl jól sikerült szolfézs órák miatt eltanácsoltak a pályáról. (Nevet.) De a vonzalmam mindig megvolt. Ami hozzám legközelebb esik, az a zenedráma, az opera. Ez elég zárt világ, nem volt egyszerű egy filmrendezőnek becsöppenni az operába, akkor, amikor még több nagyszerű operarendező élt.

• *Tudott valamelyiküktől tanulni?*

Volt egy szerencsés kirándulásom: Zeffirelli mellett töltöttem egy hetet Veronában. A Carment rendezte, tőle nagyon sokat tanultam.

Be tudtam ülni a próbákra, egy olasz közös barátunk beajánlott.

• *Hányban vagyunk?*

1996-ban. '96-tól '99-ig tartott, amíg ki tudtam brusztolni magamnak egy produkciót. Ez a szerelem azóta is él bennem, és hálás vagyok a sorsnak, hogy több, mint negyven operarendezésen vagyok túl.

• *Miért vágyott rá?*

Az opera és a film nagyon hasonló műfajok. Wagner az operáról fogalmazta meg, hogy Gesamtkunstwerk, összművészeti alkotás, de a film is ugyanez. Werner Herzogtól Felliniig mindenkit nagyon vonzott az opera,

Zeffirelliről sem dönthető el, hogy elsősorban operarendező vagy filmrendező. Az operarendezések kárpótoltak azért, hogy nem tudtam játékfilmet csinálni, és talán nem is véletlen, hogy azután egy operafilmeket csináltam. (*Bánk bán.*)

• *Nehéz évtized volt a magyar film történetében a 90-es évek...*

Nagyon sajnálom, mert a mi generációnk... nem is csak a mi generációnk, mondjuk kettő generáció eltűnt. Nemcsak rendezőkről beszélek, hanem színészekről is, akiket jó lett volna látni.

• *Jó lett volna sztárolni, futtatni?*

Jó lett volna sztárolni. Engem ez arra sarkall, hogy sokat kell foglalkozni a színészeink popularitásával, mert most meg más okokból, de nem nagyon ismerik őket. Nincs meg az a gyönyörű pályáiv, ami mondjuk az 1960–70-es években ki tudott bontakozni Magyarországon. Tehát hogy egy főiskolás Kovács István eljut az *Egri csillagok*-ba Venczel Verával, és egy ország ismerte őket, harmad-, negyed- és főiskolás korukban. Korosztályok tűntek föl, és egészen az életük végéig minden életszakaszukban letehetek valamit az asztalra. A hatvanas évek és a hetvenes évek a magyar mozgóképtörténet aranykora.

• *Ha jól értem, akkor Ön most már átért a mostani kormánybiztosi megbízatásának az egyik feladatára.*

Tulajdonképpen most sincs más dolgunk, mint hogy egy újabb aranykort idézzünk elő.

• *Mondja szerényen.*

De nem az én jóvoltomból, én önmagamban kevés lennék, hanem ez egy nagyon komoly, szisztematikus munkát igényel, és nagyon komoly összefogást. A műfajok, forgalmazási felületek kibővültek, és a Nemzeti Filmintézet szeretné is használni ezeket a lehetőségeket. A letölthető tartalmak sokkal több emberhez jutnak el, mint a mozifilmek. Sajnos a mozifilmeket Európa elvesztette. Az európai filmforgalmazás nincs a helyzet magaslatán. Az 1970-es években hány jó olasz, francia, orosz, német, angol filmben láttuk azt, hogy Európában az európaiak hogyan élnek. A mozin keresztül közvetítették ezt. Ma fogalmunk nincs, mert alig látunk ilyen filmeket. Szeretnénk majd az Európai Unióval beindítani egy építkezést, hogy minél több európai tartalom jus-

FOTÓ © NFI / CSIBI SZILVIA

son el hozzánk. Ennek egyik nagyon erős platformja lehet a közszolgálati televízió. Ott még a protekcionizmustól sem riadnék vissza, egy kvótát be kellene tartani, hogy hány százalék legyen az európai tartalom. Antonio-nitól kezdve egészen a francia újhulámig tudtuk, hogy mit éreznek, tehát európai életmodelleket néztünk. Most pedig amerikai életmodellt nézünk, mert azt kapjuk.

• *Nem tűntek el teljesen az európai filmek, de beszorultak a művészmozikba.*

Ahhoz, hogy mi magunk is túléljünk, ezekbe az irányokba muszáj elkezdni menetelni, mert ez a mi piacunk. Elég hiú ábránd, hogy mi Amerikába forgalmazzunk. Biztos van egy-egy film, ami becsúszik, de hát abba a nagy gazdasági szisztémába, amit Hollywoodnak hívnak, mi nem tudunk bekerülni. Nekünk a piacunk Magyarországon túl elsősorban Közép-Európa és Európa. Nagyon fontos, hogy ezt a Közép-Európát komolyan vegyük. Ennek tradíciói vannak, kulturális-történelmi gyökerei. Az „átkosnak” egy előnye volt, hogy a lengyelekkel, csehekkel, oroszokkal koprodukáltunk, tehát van egy ilyen filmes előéletünk is. Most pedig, hogy beindultak a sorozatok, az még több kaput ki tud nyitni. Andy [Vajna] valamiért nem szerette a koprodukciónál. A koprodukció nagyon nehéz sport, tehát rengeteg tárgyalást, előkészítést igényel, és a rizikója sokkal nagyobb, mint hogyha az ember saját jog birtokában nekiáll, és önmagában megcsinálja. Viszont azok a külföldiek, akik beszállnak a filmbe, azt szeretnék, hogy otthon is lássák ezeket a filmeket. Tehát már...

• *Érdeklétek válnak.*

Így van. Máris nem egy tízmilliósi piacra dolgozunk, hanem ha lengyelekkel dolgozunk, akkor már ötvenmilliósi, ha a V4-ekkel, akkor még nagyobbra. Imádom ezt a régiót. Rettentő boldog vagyok, hogy ide születtem, szerintem ez a világ legizgalmasabb helye. Nagyon sok feldolgozatlan témánk is van. Maga az egész szocialista korszak is, a *Csernobil*-sorozat sikere mutatja, hogy nagyon érdekli a világot, hogyha úgy van feldolgozva.

• *Történetek már valamilyen konkrét kezdeményezések ebbe a V4-es irányba?*

Folyamatos jelen időben tudom ezt mondani. Tehát kapcsolatfelvételek zajlanak, nagyon szorgalmaznám, és az

on-line piacon több is, mint kapcsolatfelvétel, mert elkezdünk kidolgozni egy programot, hogy első körben a V4-eket tegyük érdeklétek.

• *Ha megkérdeztem az ismerőseimet, hogy ti mit kérdeznétek Káel Csabától, a legtágabban megfogalmazott kérdés mindenütt az volt, hogy mi fog változni? Milyen irányban megy tovább?*

Minél szélesebb körben és minél több munkát adva a szakmának, minél jobb minőségű produkciókat szeretnénk támogatni, és minél szélesebb körhöz eljuttatni. A rendszerességre is szükség van, mert bizonyos műfajok nincsenek olyan rendszeresen, ahogy szeretnénk. Itt van például az animáció. Az 1960–70-es években a Magyar Televízióban rendszeresen lehetett gyerek-animáció-sorozatot látni.

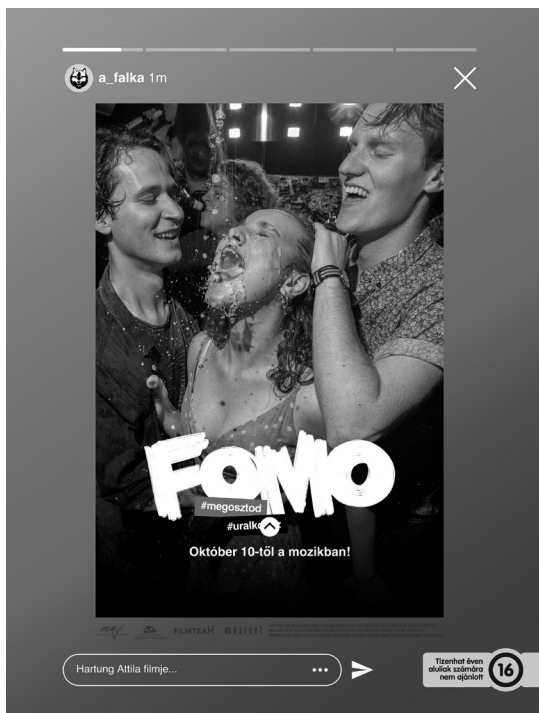
• *Tematikus pályázatokra gondolnak, vagy a döntőbizottságnak lesznek irányelvei, amelyek ezeket a bizonyos témaköröket, egyensúlyokat, műfajokat kijelölik?*

Gyakorlatilag mindegyikre, amit most itt felsoroltam, a pályázatúgyan-így folytatódik, mint ahogy Andy Vajna idejében volt, a forgatókönyv-fejlesztés szintén. Nagyon lényeges találmánya volt Andynek, hogy ezt következetesen vitte, ez alapja a filmkészítésnek. A '90-es években ez eléggé elhalványult. Eltűnt az a nagy forgatókönyvíró generáció, amely az 1960–70-es években jelen volt, és sajnos nem jött erős utánpótlás. Tehát a forgatókönyvgyenge pontja lett a magyar filmnek. Szerintem a rendezői film e tekintet-

ben kissé félrevitte a szakmát.

Tehát ezzel foglalkozni kell. Az írók iránti igény egyre nagyobb lesz. Már nem csak a mozis produktumokat kell megírni, a sorozatírás külön sportága ennek a versenynek. Ez egy komoly csapatmunka. Egy „writers' room”-ban miután megvan a sztori, jön a gagmen, jön a dialógíró és a többiek, és bizonyos műfajokban a fiatalok sokkal jobbak. Ők is tanulnak az idősektől, és egymástól is. Még abban is reménykedem titkon, hogy a szakmai ellentéteket ez egy kicsit fölpuhítaná, mert lehetőség van egymás alkotásába bedolgozni. És én ezt mindig csodáltam az angoloknál.

Kint voltam 1990-ben az East-West Producer szemináriumon, amit a British Film Institute szervezett tíz lengyel, tíz cseh, tíz magyar filmesnek, és szerencsés voltam, hogy engem is beválogattak. Lenyűgöző volt a brit filmes élet. Nem csak attól volt lenyűgöző, persze hogy megvolt az infrastruktúrája, a producerek, rendezők, stúdiók, ügyvédek, finanszírozók – csak ámultunk! David Puttman volt az egyik tanár, meg Lynda Myles producer, tényleg az akkori krém. Iszonyatosan tetszett az az objektivitás és az a szakmaiság, ahogy egymásról beszéltek. Indulatmentesen, értékelve egymást, senki nem sértődött meg, nem kiabált kígyót-békát. Kérdeztem, hogy ez miért van? És mondták, hogy azért, mert nagyon sokat dolgoznak együtt is. A MÚPA-ban is ezt a tapasztalatot

szűrtem le, ott is rengeteg koprodukció van. A párbeszéd egyik legszebb formája a koprodukció. Munka közben az ember nem azzal van elfoglalva, hogy teóriákat gyártson, hanem azzal, hogy dolgozik.

• *Térjünk vissza az eszközeikhez. Tehát azt mondta, hogy mind a két irányban gondolkodnak, tehát részint tematikus pályázatokban, részint pedig saját preferenciák megjelölésében. Mit lehet erről tudni?*

Rengeteg újdonság lesz. A forgalmazást sokkal jobban figyelembe kell venni, mint eddig. Eddig jó pár kollégát nem érdekelt, hogy mennyien nézik meg a filmjét, ezt a luxust nem lehet folytatni. Ha megnézzük a lengyel, cseh szakmát, őket mindig jobban érdekelte, hogy hány néző van a moziban, és ez meglátszik a mai számaikon is. A legtöbb nézőt vonzó tíz filmben az amerikaiak mellett jó pár cseh és lengyel film is bent van. Ezt mi sajnos nem mondhatjuk el Magyarországon. Tehát ezzel muszáj foglalkozni.

El kell gondolkodni, hogy milyen platformot hogyan használunk, esetleg vegyesen. Nemrég volt Az Ír című Scorsese-filmnek a példaértékű bemutatója, ahol elkezdtek a mozi használni, egyébként inkább marketing vagy promóciós felületként, majd pár hét múlva elérhetővé tette a Netflix az előfizetőinek. Induljunk ki

abból, hogy eleve nincs sok mozink, mert a plázamozik más szisztémával működnek. Nekünk a művészmozijaink vannak, és tulajdonképpen ezt a mozis felületünket kell növelni. E nélkül nem tudunk előrelépni. Hiába van egy jó film, ha nem tudjuk úgy forgalmazni, hogy átüsse azt az erőteret, amiben a hollywoodi filmek megjelennek.

• *A magyarországi multiplexeknek a Nemzeti Filmintézet tárgyalópartner?*

Megkeresett a legnagyobb a magyar plázamozsi-hálózat vezetője. Azt mondta, amiből igazán jó extraprofit van, az a „local content”. Amelyik országban jól megy a helyi filmek forgalmazása, az nekik nagyon jó plusz bevétel. Ezzel azt üzenté nekem,

hogy tessék komolyan venni minket is, tessék olyan filmekkel előjönni... És ami még nagyon lényeges, és amire itt nekünk komoly erőtt kell fordítanunk, az a promóció, marketing kérdése. Tehát e nélkül ez a szakma nincs.

Sokan trükkösen betették a marketingre fordítandó állami támogatás egy részét is a produkcióba. Ugy kell megtervezni a filmeket, mint egy épületet, tehát tudni, hogy mit, mikor, mire költünk.

• *Milyen eszközei vannak erre a Nemzeti Filmintézetnek?*

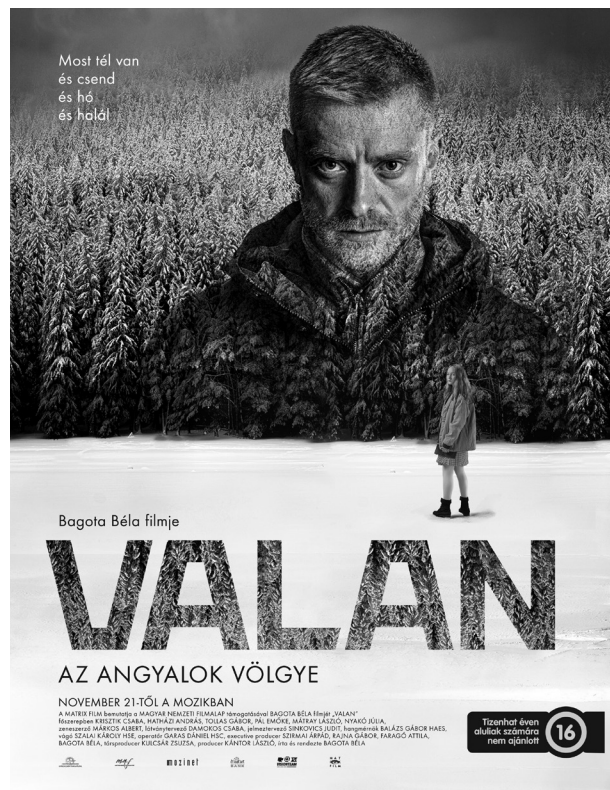
Én azért lettem filmrendező, mert a Műegyetemen volt három filmklub, és egy Buñuel retrospektívbe beleszaladtam, és azt mondtam, hogy ha ilyen filmeket is lehet csinálni, akkor én filmrendező leszek, mert ez csodálatos. A MŰPA-ban ezért hoztam létre a Műpamozit. Ha minden jól megy, akkor ebben az évben elindítunk egy saját VoD platformot. Ez olyan lesz, mint, mondjuk, a Netflix vagy az HBOGo, magyar tartalmakkal. Lényegi különbség lesz, hogy csak egyik része lesz, ami a nagyközönségnek szól streaming szolgáltatásként. Lesz két további kódolt sávja. Az egyik sáv a filmkluboké lesz, és

csekély hozzájárulásért gyakorlatilag nagyon egyszerűen odavarázsolják a filmklubba azt a tartalmat, amit mi tudunk biztosítani. Az első körben a mi felújított, újradigitalizált archív filmjeink, valamint az ehhez folyamatosan érkező új anyagok. Aztán megnézzük a nemzetközi archívumi cseréket, reménykedem, hogy tudunk majd összeállítani olyan csomagokat, hogy cserélhessünk egymással. A harmadik sávja a VoD platformnak az oktatásé lesz. Tehát a tanár bemegy az órára, és az okostáblán megnyom egy gombot, kiválasztja, hogy negyedik óra, benyomja, és akkor ott van a tárgyhoz tartozó mozgókép.

• *A Nemzeti Filmintézet most integrálta magába a korábban a Médiatechnológiák Működő Televíziós Mecenatúráját és pályázatait. Milyen lesz az új struktúra, amiben ez működni fog?*

Ennek a struktúrának a kidolgozás a zajlik, mozdonyunkon menet közben cserélünk kereket. A világ kezd egy kicsit összefűzni ezt a régen kibékíthetetlen dolgot, mint a „mozi” meg a „nem mozi”. A különböző felületek forgalmazási felületként keverednek, és felértékelődnek műfajok.

• *Esetleg új kiírásokban a dokumentumfilmeknél ugyanúgy bekerül egy*

forgalmazási rész a támogatási költségvetésbe, mint ahogy a játékfilmeknél ez benne van?

Amennyiben mozis, akkor természetesen ezt ugyanúgy kell támogatni. A televíziókkal pedig most elkezdünk tárgyalni, kidolgozni egy újfajta rendszert.

• *Bocsánat, köztelevízióról beszélünk vagy a kereskedelmi televíziókról is?*

A célunk az, hogy minél több emberhez eljussanak a minél jobb minőségű tartalmak. Ha a kereskedelmi televízió szeretne egy dokumentumfilmet, egy tévéfilmet, egy sorozatot elkészíteni, de nincs meg rá a pénze, akkor ugyanúgy beadja ezt a döntőbizottság elé, és akkor elbíráljuk. Amikor előbb a koprodukciókról beszéltünk, csak a nemzetköziről beszéltünk, de nagyon fontosnak tartom a hazai koprodukciókat is. Annyi fog változni, hogy ezeket a műfajokat is komolyabban vesszük, föláll egy döntőbizottság ennek az oldalára is. A sorozatok, nagy tévéfilmek esetében lesz forgatókönyv-fejlesztés, tehát ugyanaz a metódus lesz, mint a mozifilmek esetében, hiszen ugyanolyan összetett tartalmat állítanak elő.

• *Döntőbizottságot említett. Kettő döntőbizottságról beszélünk, vagy akár többről?*

Most egyelőre kettővel indulunk, tehát a mozifilmekről döntő testület mellett megalakítottuk a televíziós döntőbizottságot.

• *Amelyik műfajfüggetlen? Tehát tévéjáték, tévé-dokumentumfilm, az mind oda kerül, a másodikba.*

Így van.

• *Lehet, hogy lesz egy sorozat-döntőbizottság is?*

Elképzelhető. A pályázati tapasztalatok alapján fogjuk eldönteni a későbbiekben.

• *Lesz-e valamilyen rotáció a döntőbizottságokban? A tagok állandósága több éven át sok előnnyel is jár, de egyfajta bemelegedést is jelent. Milyen egyensúlyt találnak a kettő között?*

Hiszek a természetes egyensúlyban. A döntőbizottságban lenni az nem csak öröm, ezt mindenkinek elmondanám, mert aki a döntőbizottságban van, lemond az aktív szakmai tevékenységéről. A tagok nem készíthetnek filmet. Nagyon nehéz találni olyan döntőbizottsági tagokat, akiknek nincs alkotói ambíciója. Lesz tehát rotáció.

• *Mi a helyzet a történelmi filmekkel?*

A történelmi filmekről nem azt kell gondolni, hogy mindenki díszmagyarban kardozik, hanem rettenetesen izgalmas, a mai életünket, a sorsunkat befolyásoló történelmünk van, amiből egy csomó történetet még nem sikerült megfilmesíteni. Nincs komolyan feldolgozva tulajdonképpen 1848–49, a kiegyezés, az első világháború csatái. Az amerikaiak már az összes nagy csatájukról csináltak remek, izgalmas filmeket. Mi a legértelmesebben talán a második világháborút dolgoztuk fel filmen. Az ötvenes évek feldolgozása is hiányzik. '56. Nincs igazán eltalálva. Tehát ma, ha egy gyerektől megkérdezi az ember, hogy miről szólt '56, nem tudja elmondani,

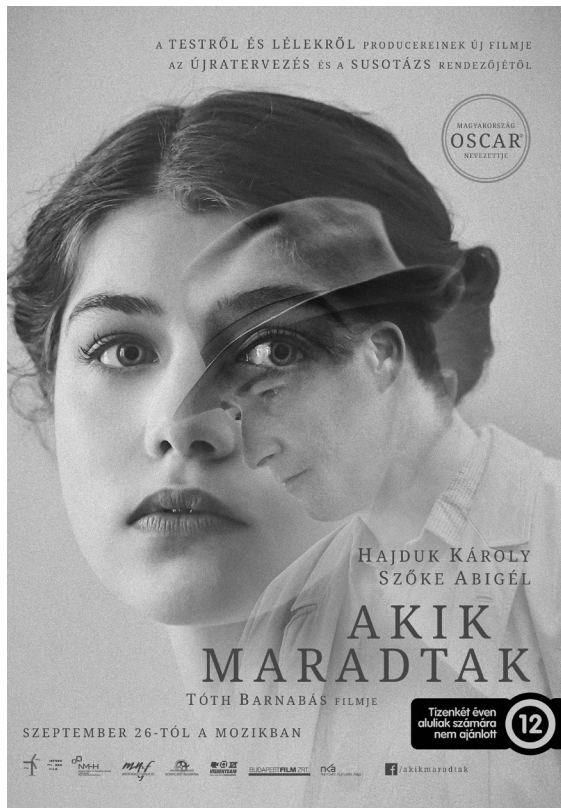
mert nem volt egy olyan film, mint a *Ryan közlegény*, amiben egyértelmű, hogy miről volt szó. Rendszerváltozás. Egyáltalán nem csak a direkt történelmi vonatkozásai az érdekesek, hanem a befolyása az egyéni sorsra, a családok életére. Nagyon sok tehetséges tudósunk, művészsünk, sportolónk volt, az ő sorsuk is filmre kívánczik.

Örömteli, hogy egy kicsit elő kezd jönni, a komoly irodalmi adaptációk ügye. Nagyszerű irodalommal vagyunk megáldva, amit rajtunk kívül senki sem tud elolvasni, de ha ez filmen jön elő, akkor rengetegen meg tudják nézni a világban. Egyébként a *Bánk bán*nak ez volt a legpozitívabb tapasztalata. Van egy magyar nyelvű operánk, amit ha egy hihetetlen turné szerveznénk is, nem tudnának megnézni százezren se a világban. Egy mozifilm formájában több millióan látták.

Továbbra is iszonyatosan lényeges a saját korunk. Tehát a mai filmeknek a készítése. Mi van a szerelmünkkel, mi van az életünkkel, mi van egyáltalán. Nagyon lényeges a humorunk. Ebben szeretnék nagyon komoly, ösztönző lépéseket tenni. Nagyon nehéz, mert nem lehet azt mondani, hogy most akkor adjatok be humoros forgatókönyveket, pedig a magyar humor

A TESTRŐL ÉS LÉLEKRŐL PRODUCEREINEK ÚJ FILMJE
AZ ÚJRATERVEZÉS ÉS A SUSOTÁZS RENDEZŐJÉTŐL

MAGYARORSZÁG
OSCAR
NEVEZETJÉ

egy olyan kincs, amit nem szabad elveszíteni. És mivel egyre kevesebbet olvasnak az emberek, ezt a humort, a köznapi vicc mellett, a filmekben keresztül lehet továbbadni.

Ugyanilyen fontosnak tartom a zenei filmek kérdését. Ez is hiánycikk. Külföldön is. Gyakorlatilag ebben az évezredben alig készült operafilm. Nem azt mondom, hogy holnapról operafilmeket fogunk támogatni, csak jelzem, hogy hiányzik. A magyar zenei élet kiváló eszközöket kínál, ezeket érdemes lenne használni.

• *Végül egy nagyon konkrét kérdés, hogy az Inkubátor Program megy-e tovább? Ezt többen kérdezték.*

Az Inkubátor Program megy tovább, lesznek benne módosítások. Egyrészt a programban született több nagyon tehetséges és ígéretes dolog, ami, mivel a program maga moziforgalmazásra lett kitalálva, nem jutott el a közönségéhez. Hogyha ez VoD-n elérhető, sokkal többen megnézik. Ezt rendszer szinten kell kidolgozni, hogy mi jó, ha mozira megy, mi jó, ha tévére vagy VoD-ra. Luxus, hogy elkészül jó pár film, és nem ér el a nézőihez. Másrészt a programban a forgatókönyv-fejlesztés menetét is újra kell gondolni. •